

Aktsiisipoliitika riskid, võimalused ja mõju

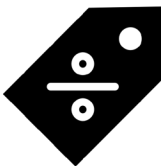
Uuring hindab mitmekülgset aktsiisipoliitika muudatuste majanduslikku mõju, andes põhjaliku ja usaldusväärse tervikpildi senise aktsiisipoliitika mõjust Eesti majanduse eri sektoritele.

Analüüsiga on välja töötatud **süsteemsed meetodid ja prognoosimudel** aktsiisimuudatuste laiemasotsiaalmajandusliku mõju hindamiseks edaspidi.

Piirikaubandus ei ole üksnes aktsiisipoliitika tulemus. Toimivat piirikaubandust on raske tagasi pöörata.

Järsud aktsiisimäära tõusud või langetused toovad kaasa suure määramatuse, nii et muudatuste mõju on väga raske prognoosida.

UURINGU EESMÄRK on anda ülevaade viimaste aastate alkoholi-, tubaka- ja mootorikütuste aktsiisipoliitika mõjust majanduskeskkonnale piirikaubanduse tingimustes ning tuua välja erinevate võimalike otsustega kaasnevaid riske ja võimalusi aktsiisipoliitika tõhustamiseks tulevikus.

LÄHTEÜLESANDE TÄPSUSTUS Vastavalt lähteülesandele ei kajasta aruanne elektri-, kütteainete- ja pakendiaktsiisi. Tegemist on majanduslikke mõjusid analüüsiva dokumendiga ning aktsiisipoliitikaga kaasnevaid laiemaid mõjusid (nt rahvatervis ja keskkond) mõjuanalüüsis ei käsitleta. Seetõttu ei saa ainuüksi käesoleva analüüsi baasil teha tervikliku aktsiisipoliitika tulevikusuundade osas olulisi järeldusi ega soovitusi.

METOODIKA

1. Statistiliste andmete meta-analüüs: aktsiisikaupade tarbimine, tootmine, väliskaubandus 2010-2017. / 2. Sotsiaal-majandusliku mõju analüüs ettevõtete majandusnäitajate alusel 2010-2017. / 3. Täiendavate andmete analüüs. / 4. Stsenariumite analüüs. / 5. Rahvusvahelise piirikaubanduse praktika kaardistus.

AKTSIISIMÄÄRADE MUUTUSED 2010-2017

Õlu +186%
Lahja alkohol +144%
Vein +68%
Kange alkohol +68%

Sigarettide fikseeritud määr +89%
Sigarettide proportsionaalne määr -9%

Diislikütus +26%
Bensiin +21%

ALKOHOLI, TUBAKA JA KÜTUSE AKTSIISIDE LAEKUMINE RIIGIEELARVESSE

Varudega korrigeeritud laekumise kasv 2018 aastal kokku **32,5 miljonit eurot** ehk **+3,5%**.

Laekumine 2018 vs 2017 gruppide lõikes: **Õlu +13%** / **Diisell +10%** / **Vein +8%** / **Bensiin +4%** / **Sigaretid +1%** / **Siider -4%** / **Kange alkohol -13%**

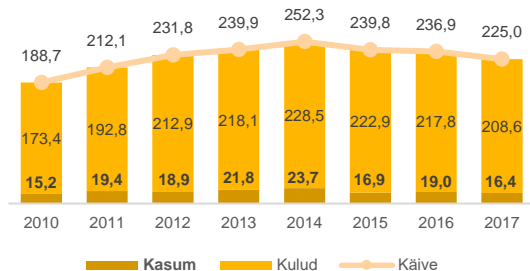
ETTEVÕTETE MAJANDUSNÄITAJATE ÜLEVAADE

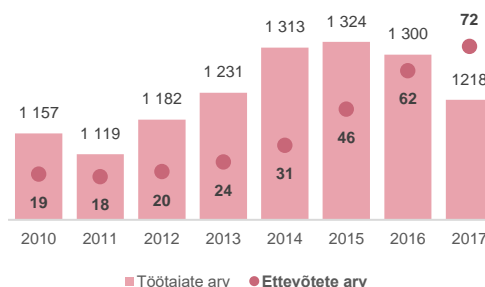
Alkoholitootjad

Töötajate arv: kasv 2010-2015 kokku 14%, 2015-2017 langus kokku 8%
Käive: languses alates 2014, langusmäär ca 4% aastas
Kasum: languses alates 2014, langusmäär ca 12% aastas, puhaskasumi marginaal kerges languses – 2016 (8%), 2017 (7,3%)
Eksport: 2010-2017 kasv 9% aastas, Läti suunal kasv juba alates 2014
Investeeringud: languses alates 2014, langusmäär ca 28% aastas

Alkoholitootjate majandusnäitajad, 2010-2017, mln €

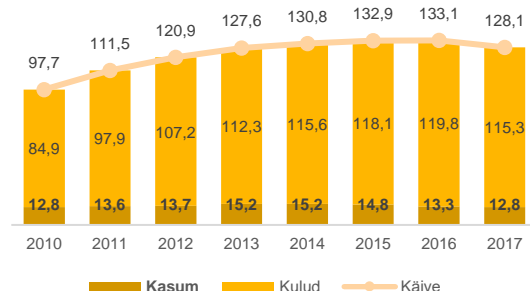
Alkoholitootjate arv ning ettevõtete arv, 2010-2017

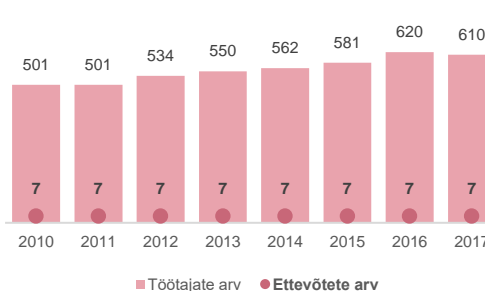
Õlle regulaarsed importijad

Töötajate arv: 2010-2016. (aastane koondkasv 3%), 2017. langus (-2%)
Käive: kasv kuni 2016, langus 2017 (-4%)
Kasum: puhaskasumi marginaal kerges languses, 2015. (11,2%), 2017 (10%)

Õlle regulaarsete importijate majandusnäitajad, 2010-2017, mln €

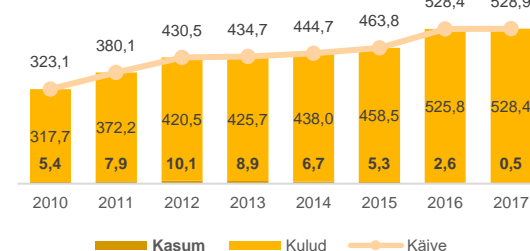
Õlle regulaarsete importijate arv ning ettevõtete arv, 2010-2017

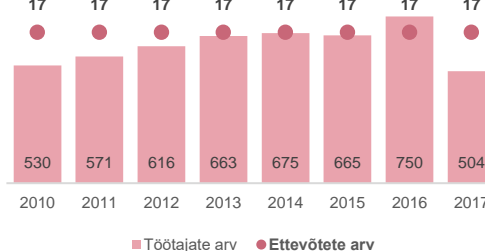
Kange alkoholi regulaarsed importijad

Töötajate arv: kasv 2010-2016, 2017. järsk langus 32,8% ehk 246 Töötajat. *Täpsustus: langus osaliselt tingitud ühe ettevõtte andmevigadest, muudu langus ca -10%*
Käive: stabiilne kasv 2010-2017
Kasum: puhaskasumi marginaal languses alates 2013 (2,1%), 2017. (0,1%)

Kange alkoholi regulaarsete importijate majandusnäitajad, 2010-2017, mln €

Kange alkoholi regulaarsete importijate arv ja nende töötajate arv, 2010-2017

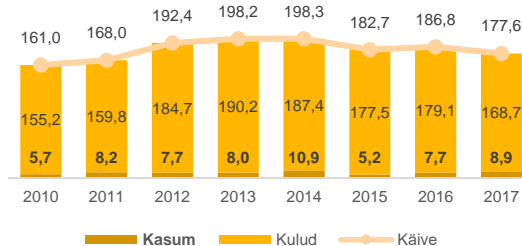

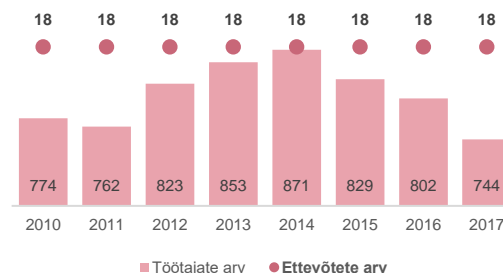
Veini ja siidri regulaarsed importijad

Töötajate arv: kasv kuni 2014, alates 2015. alates langus
Käive: kasv kuni 2014. 2015. Alates langus, kokku -8%
Kasum: kõikum, kasv alates 2015, puhaskasumi marginaal viimasel ajal kasvab: 2015. (3%), 2017. (5%)

Veini ja siidri regulaarsete importijate majandusnäitajad, 2010-2017, mln €

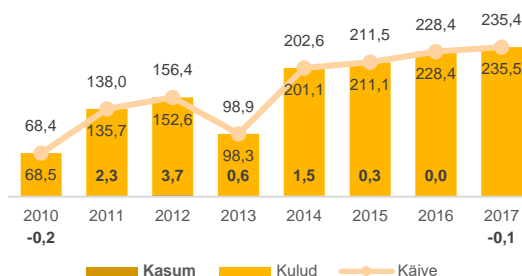
Veini ja siidrit importivate ettevõtete arv ning nende töötajate arv, 2010-2017

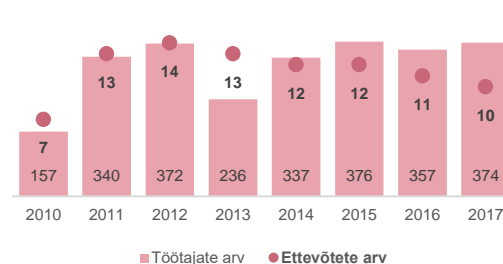
Tubaka importijad

Töötajate arv: stabiilne (2013. lõpetas üks ettevõtte importtegevuse)
Käive: alates 2014.a kasv, ca 5% aastas
Kasum: 2017. kahjumis, puhaskasumi marginaal languses alates 2013.a

Tubaka importijate majandusnäitajad, 2010-2017, mln €

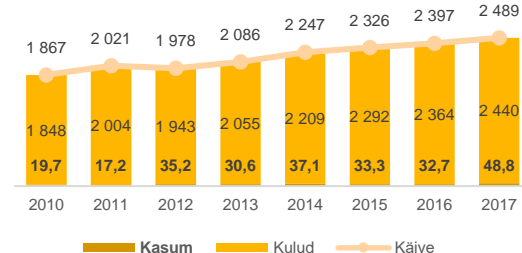
Tubaka importijate arv ning nende töötajate arv, 2010-2017

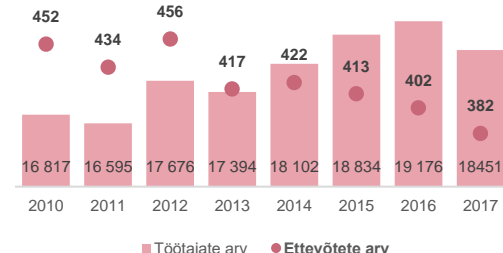
Alkoholi ja tubaka jaemüüjad (spetsialiseerimata kauplused)

Töötajate arv: kasv kuni 2016. ca 2% aastas, langus alates 2017. -4% ehk 724 töötajat
Käive: kasv 2010-2017, ca 4% aastas
Kasum: 2017. perioodi suurim kasum
Investeeringud: kasvanud, 2014.-2017. kasvumäär ca 22% aastas
Alkoholimüügi kogused: ca 20% käibest, kogused languses, 2018.piratud andmed indikatsioon -30%

Spetsialiseerimata kaupluste majandusnäitajad, mis tegelevad aktsiisikaupade müügiga, 2010-2017, mln €

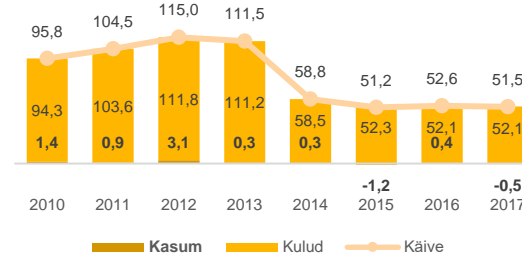
Alkoholi ning tubaka müügiga tegelevate spetsialiseerimata kaupluste ning nende töötajate arv, 2010-2017

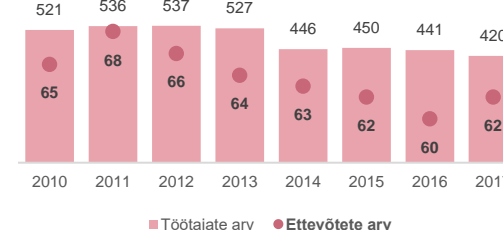
Alkoholi ja tubaka jaemüüjad (spetsialiseeritud kauplused)

Töötajate arv: languses alates 2015. (ca -3% aastas)
Käive: 2015.langus -13%, edasi stabiilne. Täpsustus: käibe langus 2014. – üks ettevõtte klassifitseerus ümber
Kasum: puhaskasumi marginaal madal (-2,3% ja 2,7% vahel), kahjumid tekkinud 2015. ja 2017.

Aktsiisikaupade müügiga tegelevate spetsialiseeritud ettevõtete majandusnäitajad, 2010-2017, mln €

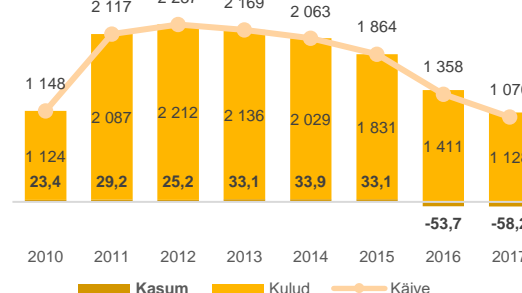
Alkoholi ning tubaka müügiga tegelevate spetsialiseeritud ettevõtete ja nende töötajate arv, 2010-2017

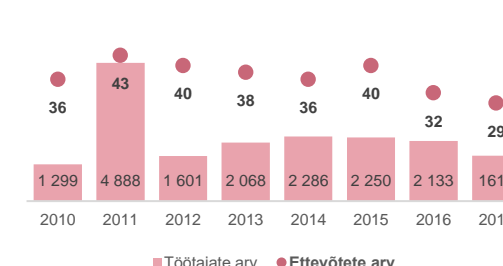
Kütuste importijad

Töötajate arv: alates 2016. vähenemine -5%, 2017. juba -25% (2017 langus tingitud ühe tanklaket'i importitegevuse lõpetamisest)
Käive: languses juba perioodil 2013-2015 (ca -4% aastas), langus kiirenenud 2016. (-27%) ja 2017. (-21%)
Kasum: puhaskasumi marginaalid miinus (2016. -4%, 2017. -5,4%), varasemalt 1-2% kasum. Täpsustus: 2016-2017 oluline osa kahjumist tuleb ühest kütuseterminali varade allahindlusest ilma selle mõjuta 2016. väike kahjum, 2017. normaalkasum

Kütuste importijate majandusnäitajad, 2010-2017, mln €

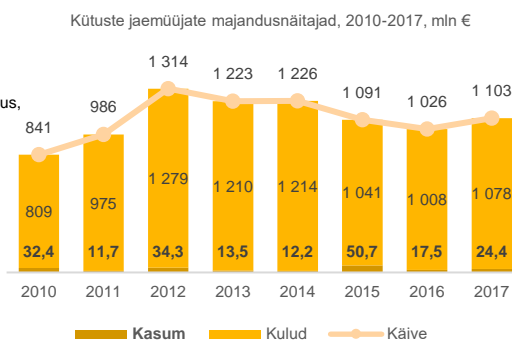

Kütuste importijate arv ning nende töötajate arv, 2010-2017

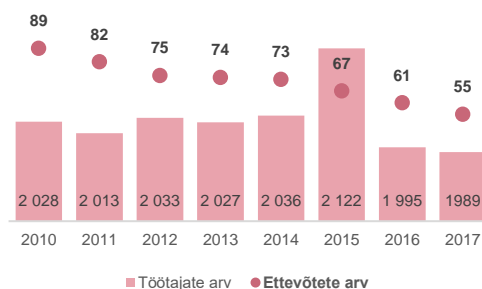

Kütuste jaemüüjad

Töötajate arv: 2010-2015 stabiilne (v.a 2015 erisus, tingitud ettevõtjate andmekvaliteedist).
Käive: 2013-2016 languses (ca -6% aastas), 2017. kasv (+8%)
Kasum: puhaskasumi marginaal 2016. (1,7% 2017. (2,2%), 2010-2015 keskmine 2,3%
Investeeringud: 2015-2017 keskmine kasv 54% aastas

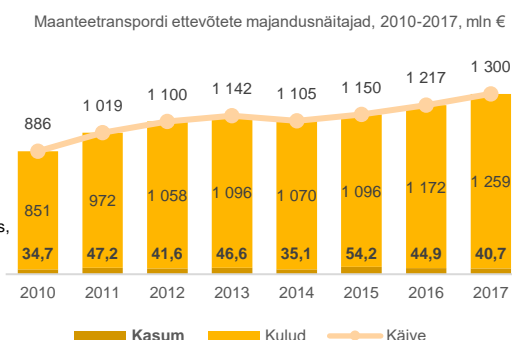

Kütuste jaemüüjate arv ning nende töötajate arv, 2010-2017

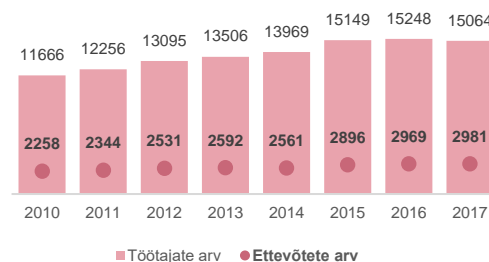

Maanteetranspordi sektori ettevõtted

Töötajate arv: kasv kuni 2016. (ca 5% aastas), 2017. langus (-1%)
Käive: kasv 2010-2017 ca 6% aastas
Kasum: langus perioodil 2015-2017 (keskmiselt ca -13% aastas), puhaskasumimarginaal 2017. oli 3,1%, 2010-2015 keskmine 4%
Investeeringud: kasv 2010-2015 ca +13% aastas, 2015-2017 ca +10% aastas
Eesti ettevõtete tankimine Lätis ja Leedus: Mahud kasvanud nii 2016 kui 2017 aastal kaks korda

Maanteetranspordiga tegelevate ettevõtete arv ning nende töötajate arv, 2010-2017

KUIDAS ON LÄINUD ETTEVÕTETEL AASTATEL 2010–2017?

Alkoholitootjad

Kütuste importijad

Tubaka importijad

Alkoholi importijad

Kütuste jaemüüjad

Alkoholi ja tubaka jaemüüjad

Maanteetranspordi sektori ettevõtted

KUIDAS VÕIKS TULEVIKUS MINNA?

1. Aktsiisi täiendav **tõstmine võib veel kogu aktsiisitulu tõsta**, (kui tarbijate hinnaelastsus oluliselt ei kasva) – **sigaretid, kütused**.

2. Aktsiisi täiendav **tõstmine pigem kahandab aktsiisitulu** laekumist, kuna sisuliselt oldi juba 2018. aastal ligikaudses kõrgpunktis või veidi üle selle – **vein**.

3. Aktsiisi täiendav **tõstmine kahandab aktsiisitulu** laekumist – **kange alkohol, siider ning pigem ka õlu**.

POLIITIKASOOVITUSED: TÄHELEPANEKUD, RISKID, VÕIMALUSED

1. Aktsiisipoliitika muudatuste tegemisel on vaja riigil otsustada ning üldsusele selgemalt kommunikeerida, mis on aktsiisipoliitika eesmärk.

2. Poliitikakujundajatel peab olema ülevaade hetkeolukorrast ja alusandmed selle olukorra kirjeldamiseks.

3. Aktsiise ei ole otstarbekas tõsta või langetada korraga suures mahus, kuna selle tagajärgede mõju ei ole võimalik usaldusväärselt ette ennustada.

4. Piirikaubandust on raske tagasi pöörata ja piirikaubandus ei ole üksnes aktsiisipoliitika tulemus.

5. Ettevõtete majandustegevuse näitajate muutus on lisaks piirikaubanduse fenomenile mõjutatud mitmetest teistest teguritest.

6. Aktsiisipoliitiliste otsuste tegemisel tuleb mõista, millised sektorid ja tarbijad absorbeerivad vastava mõju ja kas sellele sihtrühmale avaldatav mõju on kooskõlas aktsiisipoliitika eesmärkidega.

7. Summeeritult on aktsiisikaupadega (alkohol, tubakas, kütus) seotud ettevõtete kasumid saanud aktsiisipoliitika tulemusena aastatel 2015–2017 tuntuva löögi.

8. Aktsiisitõusud on mõjutanud aktsiisikaupadega tegelevaid sektoreid erinevalt: osade sektorite puhul on näha olulist kasumlikkuse, lisandväärtuse ning investeringute langust, samas kui teiste majandusnäitajad on hoopis paranenud.

9. Summeeritult on aktsiisikaupadega seotud ettevõtete tööhõive osakaal kogu tööhõivest seni jäänud pikaajalises vaates sisuliselt samale tasemele.

10. Kuigi Lätiga piirnevates maakondades jaemüüjate hõive kokku on kasvanud, on väikesed, alla 20 töötajaga alkoholi- ja tubakatoodete jaemüüjad olnud Lätiga piirnevates maakondades olulised hõives kaotajad.

11. Eeldatavalt on 2018. aasta aktsiisipoliitika ja piirikaubanduse peamiste mõjude avaldumise aasta.

HUVITAVAD FAKTE

Alkoholitootjate arv on suurenenud: avatud on palju väikesed pruulikodasid, mis tegutsevad spetsiifilises nišis. Kui 2010. aastal oli 19 alkoholitootjat, siis 2017. aastaks oli neid 72.

Juba 2014. aastal (ehk enne järske aktsiisitõuse) moodustas õlle väljavedu Läti üle poole õlle ekspordist. Õlle eksport on alates 2015. aastast oluliselt tõusnud, suurim hüpe ekspordis on toimunud 2017. aastal, kus võrreldes 2016. aastaga oli kasv 39%.

Analüüs indikeerib nii siidri kui õlle puhul Läti-suunalise ekspordi mõjul ekspordi kasvu ka teistel sihtturgudel (Rootsi, Soome, Leedu).

2018. aasta üheksa esimest kuud näitavad 2012.–2016. aasta keskmise tasemega võrreldes 17-kordset diislikütuse väljaveo kasvu Läti. Väljaveo kasvu põhjuseks võib olla aktsiisipoliitika tulemusena tekkinud initsiatiiv diislikütust Läti kaudu müüa.

Lätis ja Leedus kokku tangiti Eesti ettevõtete poolt aastal 2017. enam kui 53 miljonit liitrit kütust (käibemaksutagastuse andmete alusel). Lätis tangitud kütus moodustab 2017. aastal juba ligi kolmandiku (28%) kogu Eesti ettevõtete kütuse-tarbimisest väljaspool Eestit. Sealjuures moodustas Lätis tangitud kütus 2015. aastal vaid 2% kogu välismaal tangitud kütustest.

Absoluutväärtustelt on Lätis tehtud kaardimaksetes perioodil 2015–2018 enam kui kolmekordne kasv, teistes peamistes sihtriikides tehtud kaardimaksete mahud kasvasid märgatavalt vähem (Soome 52%, Venemaa 76%, Rootsi 31%). Läti kaardimaksete maht jõudis 2018. aastal 99 miljonit euroni.

Võrreldes 2014. kalendriaasta lühiajalisi piiriületusi 2017. aasta andmetega ilmneb, et lühiajaliste piiriületuste arv on tõusnud 262%. Samas tuleb arvesse võtta ka asjaolu, et 2017. aasta mais ja juunis lisati 12 täiendavat piiriületuste loendurit olemasolevale kaheksale, seega osa kasvust on ka lihtsalt suurenenud piiriületuste tuvastustest.

Jaekettide alkoholimüügi kogused on 2016. aastaga võrreldes vähenenud 2017. aastal 15% ja 2018. aastal ligikaudu 30%. Arvestades, et alkohol moodustab jaekettide käibest ca 20%, siis on koguste vähenemisest oodata nähtavat mõju 2018. aastal